

Величко В.А.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

Метою дослідження є систематизація існуючих теоретико-методичних положень до визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу (ПЕК). Для досягнення поставленої мети вирішуються наступні завдання: узагальнені теоретико-методичні положення до визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах ПЕК; запропоновано авторське визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу. У результаті дослідження систематизовані теоретико-методичні положення щодо визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству (ІАЗПР). Запропоновано авторське визначення ІАЗПР на підприємствах паливно-енергетичного комплексу, яке розглядається як система взаємопов'язаних дій, спрямованих на попередження й протидію рейдерським атакам, враховуючи особливості функціонування суб'єктів господарювання, рівень взаємодії між різними групами зацікавлених осіб, вплив зовнішнього й внутрішнього середовища, технологічні й "силові" напрями, та дозволяє здійснити оцінку "рейдерської привабливості" для прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: підприємства паливно-енергетичного комплексу, рейдерство, протидія рейдерству, інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання загострюються процеси рейдерських захоплень на вітчизняних підприємствах. Особливого значення вони набувають в компаніях паливно-енергетичного комплексу (ПЕК), які є важливим елементом, що забезпечує розвиток як держави, у цілому, так і підприємств інших галузей зокрема. У таких умовах виникає необхідність розробки та реалізації напрямів протидії рейдерським захопленням. У цьому контексті запропоновано удосконалити відповідне інформаційно-аналітичне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання щодо визначення рейдерства, формування заходів щодо його протидії вирішуються наступними вченими: С. Албул, С. Кузніченко [1], З. Варналій, З. Живко [2], О. Захаров [3], О. Мельниченко [4], І. Отенко, Г. Іващенко, Д. Воронков [5] та ін.

В існуючих наукових розробках розроблені концептуальні положення щодо визначення рейдерства. Проте залишаються невирішеними питання щодо формування та використання інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є систематизація існуючих

теоретико-методичних положень до визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу.

Для досягнення поставленої мети вирішуються наступні завдання:

1. Узагальнені теоретико-методичні положення до визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах ПЕК.

2. Запропоновано авторське визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу.

Опис основного матеріалу дослідження.

В існуючих теоретичних положеннях відсутні єдині наукові розробки до визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах ПЕК. Так, С. Албул та С. Кузніченко при розробці заходів щодо протидії рейдерству фокусують увагу на такому інформаційно-аналітичному забезпеченні як:

- формування нормативно-правового забезпечення та розроблення законопроекту, що стосується напрямам та особливостям протидії рейдерству;

- створення високого рівня публічності інформації у сфері протидії рейдерству;

- формування інформаційної бази щодо існуючих рейдерів;

- розробка механізмів відносно регулювання рівня доступу до інформації, яка стосується діяльності підприємств і може мати значення для зацікавлених осіб;

- визначення рівня ризику щодо виникнення рейдерських дій та створення механізмів їх протидії на основі існуючої інформаційної бази [1]. У представленому дослідженні автори формують інформаційно-аналітичне забезпечення на основі здійснення комплексу дій, що характеризують особливості нормативно-правового та інформаційного базису щодо протидії рейдерським атакам. Крім того, ці дії пов'язані із низьким рівнем існуючого нормативно-правового забезпечення та відповідної уваги до проблеми рейдерства на підприємствах.

Слід зазначити, що деякі автори вказують на існуючі нормативно-правові акти, які формують інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству [2]: Господарський кодекс України; Кримінальний кодекс України; Закон України "Про акціонерні товариства"; Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств"; Закон України "Про Кабінет міністрів України"; Указ Президента України "Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України"; Постанова Кабінету Міністрів України "Про утворення Міжвідомчої комісії з питань протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств".

Заслуговує на увагу точка зору О. Мельниченка, у рамках якої важливе значення мають вплив громадськості та засобів масової інформації на формування інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству [4].

О. Захаров вказує на необхідність створення комплексної системи забезпечення економічної безпеки, характеризуючи його через призму формування підсистем механізмів управління та взаємодії організаційних, технічних правових засобів і методів, що впливають на управління підприємствами, створюючи умови для протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам [3]. Отже, у представленій розробці автор будує комплексну систему забезпечення економічної безпеки, що дозволяє враховувати різні фактори і аспекти функціонування підприємств, а також побудувати відповідні механізми протидії.

Особливу увагу для забезпечення протидії рейдерству у системі земельних відносин приділяє О. Пиркова його інформаційно-аналітичному забезпеченню, яке є важливим елементом, який дозволяє створити інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень [6].

Деякі дослідження присвячені формуванню

комплексної системи інформаційно-аналітичного забезпечення при створенні відповідних служб протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам, визначаючи їх функції та напрями розвитку [7].

Для формування системи економічної безпеки І. Отенко, Г. Іващенко, Д. Воронков фокусують увагу на якості інформаційно-аналітичної безпеки, яке складається із наступних підсистем: інформації; систем показників; індикаторів; методів оцінки та аналізу економічної безпеки [5, с. 50].

У представленій розробці формування та використання інформації як процес, що впливає на створення системи економічної безпеки, має важливе значення і базується на відповідних принципах уніфікованості, системності, розвитку, сумісності, стандартизації, ефективності, єдиної інформаційної бази та ін. [5, с. 51 - 52].

У контексті формування інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємстві заслуговує на увагу точка зору П. Лазановського та Н. Грицишина, які розглядають її як систему комунікацій, що включає: сукупність взаємопов'язаних елементів, що забезпечують формування й обмін інформацією; психологічні й людські фактори, що впливають на здійснення рейдерства на підприємстві; рівень якості та ефективності взаємозв'язків між різними групами зацікавлених осіб; емоційні й нормативні канали взаємозв'язку [8, с. 83].

Подібну точку зору розділяє Т. Грінка, яка характеризує обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки, визначає її як систему, що має відповідні елементи (рис. 1).

У цьому контексті заслуговує на увагу точка зору А. Штангрета, який, розглядаючи інформаційно-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою, фокусує увагу на вимогах, що полягають у наступному:

- чітко і достовірно відображати зовнішні і внутрішні операції, які відбуваються на підприємствах;
- формувати інформацію для визначення показників, що характеризують якісні й кількісні показники економічної безпеки;
- спрямувати на виявлення внутрішніх і зовнішніх загроз щодо функціонування підприємств;
- протидіяти шпигунству та неправомірному використанні інформації;
- формувати інформаційну базу для прийняття управлінських рішень [10, с. 140].

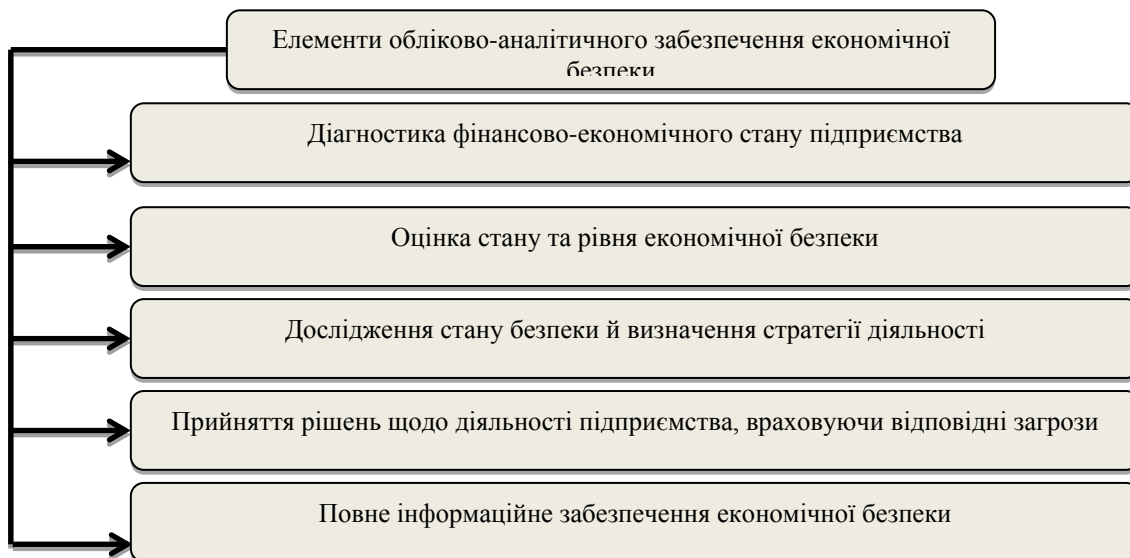

Рис. 1 Елементи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств [11, с. 414 - 418]

Він визначає, що для функціонування економічної безпеки підприємства необхідно побудувати обліково-аналітичну систему, яка включає оперативний, фінансовий, статистичний, управлінський облік, що створює основу для проведення аналізу й прийняття управлінських рішень.

Основними напрямками реалізації інформаційно-аналітичного забезпечення є: прийняття рішень для суб'єктами безпеки; моніторинг економічної безпеки; виявлення внутрішніх і зовнішніх загроз; подання достовірної інформації щодо економічної безпеки; узгодження економічних інтересів підприємства [9, с. 142].

При цьому науковець визначає елементи, які пов'язані із фінансово-економічним станом, особливостями діяльності підприємств, безпекових характеристиках, управлінських аспектах. Особливе значення має повне інформаційне забезпечення економічної безпеки, що створює підґрунтя для прийняття рішень, попередження, реагування і моніторингу на здійсненн'я рейдерських захоплень.

С. Телешун та І. Рейтерович характеризують інформаційно-аналітичне забезпечення с позиції його функціонального призначення, фокусуючи увагу на: технологіях; методах збору інформації; об'єктах управлінського впливу; особливих прийомах діагностики; аналізі, синтезі та наслідків прийняття різних варіантів прийнятих рішень [11, с. 5].

Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливноенергетичного комплексу спрямовано на взаємодію з державними інституціями (Верховна Рада України, інші органи державної влади), з громадськими організаціями, здійснюючи плану-

вання й моніторингу діяльності [12]. При цьому запропоновано створити управління інформаційно-аналітичного забезпечення Міністерства енергетики та вугільної промисловості, що дозволить координувати дії в сфері протидії рейдерству, враховуючи особливості взаємодії й впливу різних груп зацікавлених осіб.

Г. Черняк при формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу запропонував відповідні індикатори та виявив фактори, що впливають на представлений процес [13].

Характеризуючи напрями функціонування паливно-енергетичного комплексу, Н. Ковшун та С. Мощич вказують на необхідність: створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для формування інформаційно-аналітичного забезпечення; забезпечення інформаційної політики для характеристики нових джерел енергії, енергозберігаючих технологій, модернізації електростанцій та електромереж; використання сучасних технологій на вугледобувних, нафтогазових підприємствах; формування інформації щодо модернізації систем транспортування газу, нафти; забезпечення паливно-енергетичного балансу між державою і підприємствами ПЕК та іншими групами зацікавлених осіб [14, с. 75].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, у результаті дослідження запропоновано авторське визначення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству на підприємствах паливно-енергетичного комплексу, яке є важливим елементом корпоративної безпеки компаній, що включає систему взаємопов'язаних дій, спрямованих на

попередження й протидію рейдерським атакам, враховуючи особливості функціонування суб'єктів господарювання, рівень взаємодії між різними групами зацікавлених осіб, вплив зовнішнього й внутрішнього середовища, технологічні й “силові” напрями, та дозволяє здійснити оцінку “рейдерської привабливості” для прийняття управлінських рішень.

Перспективними напрямами подальших досліджень є: формування концепції “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу; розробка механізму інтегральної оцінки “рейдерської привабливості” на основі сформованого інформаційно-аналітичного забезпечення; формування алгоритму інформаційно-аналітичного забезпечення “рейдерсь-

кої привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу; розробка заходів протидії рейдерським захопленням на підприємствах паливно-енергетичного комплексу, які базуються на відповідному інформаційно-аналітичному забезпеченні та результатах інтегральної оцінки “рейдерської привабливості”; удосконалення нормативно-правового забезпечення щодо протидії рейдерським захопленням на підприємствах паливно-енергетичного комплексу; систематизація міжнародного досвіду щодо протидії рейдерським атакам та створення можливостей його імплементації на вітчизняних підприємствах паливно-енергетичного комплексу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Албул С.В. Рейдерство: до питання вироблення державної стратегії протидії / С.В. Албул, С.О. Кузніченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi->
2. Живко З.Б. Удосконалення державного регулювання у сфері протидії рейдерству / З.Б. Живко, З.С. Варналій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi->
3. Захаров О.І. Система управління комплексним забезпеченням економічної безпеки підприємством / О.І. Захаров. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi->
4. Мельниченко О. А. Основи протидії рейдерству: державно-управлінський аспект / О. А. Мельниченко // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – Донецьк, 2010. – Т. XI. – № 170. – С. 212–224.
5. Отенко І.П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012 – 262 с.
6. Пиркова О.В. Рейдерство та антирейдерство у земельних відносинах: теоретичні аспекти / О.В. Пиркова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/39927/1/114-116.pdf>.
7. Організаційно-правові засади для забезпечення системи економічної безпеки підприємства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firearticles.com/economika-pidpryemstv/306-orhanizatsiyno-pravovi-zasady-systemy-ekonomichnoi-bezpeky.html>.
8. Лазановський П. Психологічний момент комунікаційно-інформаційної складової економічної безпеки підприємства / П. Лазановський, Н. Грицишин. Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : Мат. II Всеукраїн. наук.-практ. інтернет-конф. (15–16 травн. 2015 р., м. Львів) / упоряд. А. М. Штангрет; редкол. : К. Б. Волощук, З. Б. Живко, В. І. Ляшенко та ін. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2015. — 162 с.
9. Штангрет А. Процес здійснення обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства / А. Штангрет. Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : Мат. II Всеукраїн. наук.-практ. інтернет-конф. (15–16 травн. 2015 р., м. Львів) / упоряд. А. М. Штангрет; редкол. : К. Б. Волощук, З. Б. Живко, В. І. Ляшенко та ін. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2015. — 162 с.
10. Грінка Т. І. Сучасні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства / Т. І. Грінка // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. — 2013. – Вип. 23. — С. 414–418.
11. Інформаційно-аналітична діяльність в державному управлінні : навч.-метод. матеріали / С. О. Телешун, І. В. Рейтерович. – К. : НАДУ, 2013. – 36 с.
12. Управління інформаційно-аналітичного забезпечення Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjdw_7p6vbOAhWDXSwKHcdhAZ8QFggiMAE&url=http%3A%2F%2Fmpe.kmu.gov.ua%2Fminugol%2Fdodocatalog%2Fdocument%](http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjdw_7p6vbOAhWDXSwKHcdhAZ8QFggiMAE&url=http%3A%2F%2Fmpe.kmu.gov.ua%2Fminugol%2Fdodocatalog%2Fdocument%2F)
13. Черняк Г.М. Оцінювання рівня економічної безпеки енергетичних підприємств в умовах євроінтеграції / Г.М. Черняк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=22&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi->

14. Ковшун Н.Е. Визначення пріоритетних напрямів державної інноваційної політики у паливно-енергетичному комплексі України / Н.Е. Ковшун, С.З. Мошнич. Творчий пошук молоді – курс на ефективність. Тези доповідей VII Міжнародної науково-теоретичної інтернет-конференції молодих учених, аспірантів, студентів: Хмельницький, 2016, 446 с., с. 74 – 76.

REFERENCES

1. Albul, S.V. & Kuznichenko, S.O. Rejderstvo: do putannia vuroblennia dergavnoj strategij protudij [Raiding: the question of developing government strategy against] Retrieved from <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-> [in Ukrainian].
2. Zhyvko, Z.B. & Varnaliy, Z.S. Udoskonalennya derzhavnogo regulyuvannya u sferi proty`diyi rejderstvu [Improvement of state regulation of counter raiding]. Retrieved from <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-> [in Ukrainian].
3. Zakharov, A.I. Systema upravlinnya kompleksnym zabezpechenniam ekonomichnoyi bezpeku pidpruemstvom [The control system providing integrated economic security]. Retrieved from <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-> [in Ukrainian].
4. Melnichenko, O.A. (2010). Osnovu protudiyi rejderstvu: derzhavno-upravlinskij aspekt [Fundamentals counter raiding, public-administrative aspect] - Proceedings of the Donetsk State University of Management, 170, 212–224 [in Ukrainian].
5. Otenko, I.P. & Ivashchenko, G.A. & Voronkov, D.K. Ekonomichna bezpeka pidpryemstva [The economic security of the enterprise]. H: HNEU, 268 [in Ukrainian].
6. Pyrkova, O.V. Rejderstvo ta antirejderstvo u zemel`nuh vidnosunax: teoretichni aspektu [Raiding and anti-raider in land relations: theoretical aspects]. Retrieved from <http://eprints.kname.edu.ua/39927/1/114-116.pdf> [in Ukrainian].
7. Organizacijno-pravovi zasadu dlya zabezpechennya systemu ekonomichnoyi bezpeku pidpruemstva [Organizational and legal basis for a system of economic security]. Retrieved from <http://firearticles.com/economika-pidpryemstv/306-orhanizatsiyno-pravovi-zasady-systemy-ekonomichnoi-bezpeky.html> [in Ukrainian].
8. Lazanovskij, P. & Grytsyshyn, N. (2015). Psuxologichnuj moment komunikacijno-informacijnoyi skladovoyi ekonomichnoyi bezpeku pidpruemstva [Psychological point communication and information component of economic security]. Ekonomichna bezpeka derzhavu ta sub`ektiv pidpruemnychkoj diyal`nosti v Ukraini: problemu ta shlyaxu jx vurishennya - The economic security of the state and business entities in Ukraine: Problems and Solutions. Lviv: Ukrainian Academy of Printing. 162 [in Ukrainian].
9. Shtanhret, A. (2015). Proces zdijsnennya oblikovo-analitichnogo zabezpechennya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpruemstva [The process of implementation of accounting and analytical support management of economic security company]. Ekonomichna bezpeka derzhavu ta sub`ektiv pidpruemnychkoj diyal`nosti v Ukraini: problemu ta shlyaxu jx vurishennya - The economic security of the state and business entities in Ukraine: Problems and Solutions. Lviv: Ukrainian Academy of Printing, 162 [in Ukrainian].
10. Toast, T.I. (2013). Suchasni problemu oblikovo-analitichnogo zabezpechennya v sustemi ekonomichnoj bezpeku pidpruemstva [Modern problems of accounting and analytical support system of economic security]. Naukovi praci Kirovogradskogo nacional`nogo texnichnogo universitetu - Proceedings Kirovograd National Technical University. 23. 414 – 418 [in Ukrainian].
11. Teleshun, S.A. & Reyterovych, I.V. (2013). Informacijno-analitichna diyal`nist v derzhavnomu upravlinni [Information-analytical work in public administration]. K.: NADU. 36 [in Ukrainian].
12. Upravlinnya informacijno-analitichnogo zabezpechennya Ministerstva energetuku ta vugil`noj promuslovosti Ukrainu [Management information and analytical support of the Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine]. Retrieved from http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjdw_7p6vbOAhWDXSwKHcdhAZ8QFggiMAE&url=http%3A%2F%2Fmpe.kmu.gov.ua%2Fminugol%2Fdocatolog%2Fdocument%2F [in Ukrainian].
13. Chernyak, G.M. Ocinyuvannya rivnya ekonomichnoj bezpeku energetichnih pidpruemstv v umovax evrointegracij [Evaluation of the economic security of energy companies in terms of European integration]. Retrieved from <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=22&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-> [in Ukrainian].
14. Kovshun, N.E. & Mosych, S.Z. (2016). Vuznachennya prioritetnux napryamiv derzhavnoj innovacijnoj polituku u paluno-energetichnomu kompleksi Ukrainu [Defining priorities of innovation policy in the energy sector of Ukraine]. Tvorchij poshuk molodi – kurs na efektuvnist - Creative Search youth - rate efficiency. 74 – 76.

Одержано 21.01.2017 р.